

Autoři:

Hlavní pořadatel:

Prof. MUDr. Ondřej Viklický, CSc., *Klinika nefrologie IKEM*

Bc. Adéla Suchá, *Klinika nefrologie IKEM*

Autoři:

Ing. Tomáš Dřevíkovský

Doc. MUDr. Jiří Froněk, Ph.D., FRCS, *Klinika transplantační chirurgie IKEM*

Bc. Vladěna Homolková, *Klinika nefrologie IKEM*

JUDr. Karel Chadim

MUDr. Eva Ivašková, DrSc.

MUDr. Libor Janoušek, Ph.D., FEBS, *Klinika transplantační chirurgie IKEM*

MUDr. Eva Kieslichová, Ph.D., *Klinika anesteziologie, resuscitace a intenzivní péče IKEM*

Prof. MUDr. Vladimír Kočandrle, DrSc., *emeritní ředitel IKEM*

MUDr. Jiří Kubát

Doc. MUDr. Ivo Matl, CSc., *Klinika nefrologie IKEM*

Prof. MUDr. Karel Matoušovic, DrSc., *Interní klinika FN Motol, Praha*

Prof. MUDr. Jan Pirk, DrSc., *Klinika kardiovaskulární chirurgie IKEM*

Doc. MUDr. Eva Pokorná, CSc., *Transplantační centrum IKEM*

MUDr. Pavel Rossmann, DrSc., *Mikrobiologický ústav AV ČR, Praha*

Prof. MUDr. František Saudek, DrSc., *Klinika diabetologie IKEM*

Doc. MUDr. Antonij Slavčev, CSc., *Pracoviště laboratorních metod IKEM*

Jan Šindler

Dana Šulcová

MUDr. Pavel Trunečka, CSc., *Transplantační centrum IKEM*

Ing. Irena Týcová, Ph.D., *Transplantační laboratoř IKEM*

Veronika Velcová, *IKEM*

Prof. MUDr. Ondřej Viklický, CSc., *Klinika nefrologie IKEM*

František Vrba

Poděkování

Autoři jsou vděčni všem, kteří jakýmkoliv způsobem přispěli k vytvoření této knížky. Zvláště pak doc. Lence Láchové, dr. Jiřině Kašíkové, prof. Janu Pirkovi, dr. Dagmar Ivanyi, dr. Janě Ekberg, Libuši Kafkové, Jarmile Čadíkové, Simoně Ptáčkové a Michaele Prokopové a také všem autorům a pacientům za poskytnutí informací a dobových fotografií.

Obsah

Předmluva	
<i>Aleš Herman</i>	11
Prolog	
<i>Ondřej Viklický</i>	13
Vzpomínka na IKEM	
<i>fejeton Víta Olmera</i>	15
Jak to všechno začalo	
<i>Vladimír Kočandrl</i>	17
Rozhovor s doktorem Jiřím Kubátem o první transplantaci	
<i>Veronika Velcová</i>	26
Mlhavé vzpomínky na počátky transplantace ledviny v areálu výzkumných ústavů v Krči	
<i>Karel Matoušovic</i>	28
Vzpomínky profesora Jana Pirka	
<i>zapsala Veronika Velcová</i>	37
Program transplantací ledvin v sedmdesátých a osmdesátých letech	
<i>Ivo Matl</i>	40
Rozhovor s pacientkou Danou Šulcovou	
<i>Veronika Velcová</i>	45
Imunosuprese v sedmdesátých a osmdesátých letech	
<i>Ivo Matl</i>	47
Transplantovaná ledvina pod mikroskopem	
<i>Pavel Rossmann</i>	49
Rozhovor s pacientem Janem Šindlerem	
<i>Veronika Velcová</i>	64

Rozhovor s paní Dostalíkovou, první pacientkou v Československu, která po transplantaci ledviny porodila zdravé dítě <i>Veronika Velcová</i>	66
Anestezie a intenzivní medicína v programu transplantací ledvin v IKEM <i>Eva Kieslichová</i>	70
Historie kombinovaných transplantací ledviny a pankreatu u diabetiků <i>František Saudek</i>	76
Vzpomínky Evy Ivaškové na začátky imunogenetiky v Československu <i>zapsal Antonij Slavčev</i>	89
Vzpomínky pacienta Karla Chadima	94
20 let po transplantaci ledviny <i>František Vrba</i>	96
Dárci ledvin v IKEM – Koordinátoři odběrů orgánů aneb „Transplantační andělé“ <i>Eva Pokorná</i>	98
Transplantace ledvin na Klinice nefrologie 1990–2016 <i>Ondřej Viklický</i>	107
Historie transplantační laboratoře <i>Irena Týcová, Ondřej Viklický</i>	120
Sestry na Klinice nefrologie a transplantační program <i>Vladěna Homolková</i>	124
Začátky kombinovaných transplantací jater a ledviny <i>Pavel Trunečka</i>	129
Transplantace ledviny z pohledu chirurga <i>Jiří Froněk, Libor Janoušek</i>	133
Transplantace ledvin od žijících dárců: období od počátku milénia <i>Ondřej Viklický</i>	142
Transplantace ledvin od žijících dárců – pohled chirurga <i>Jiří Froněk, Libor Janoušek</i>	145
Příběh pacienta, který absolvoval šest transplantací a stále rád sportuje <i>Tomáš Dřevíkovský</i>	153

Předmluva

Téměř 6000 transplantací ledvin, 5000 prodloužených nebo výrazně zkvalitněných lidských životů, nespočtené tisíce hodin péče o pacienty před operací, v jejím průběhu i po ní. To vše během 50 let. Takový je program transplantací ledvin v Institutu klinické a experimentální medicíny.

Historické prvenství transplantace ledvin sice nezamířilo do IKEM, spojilo šestnáctiletou dívku z Košic s nemocnicí v Hradci Králové, ale první úspěšný výkon provedli právě lékaři Institutu klinické a experimentální medicíny v roce 1966. Pacient žil s novou ledvinou další tři roky. Institut zachytil bouřlivý vývoj transplantačních výkonů a stal se klíčovým centrem s každoročně nejvyšším počtem provedených výkonů v celé republice.

Během půlstoletí dlouhé historie můžeme být svědky proměny typů dárců, kdy se zprvu transplantovaly ledviny pouze od příbuzných žijících dárců přes rozvinutí a téměř monopolizaci kadaverózních dárců až zpět k hledání ledvin v příbuzenstvu. Díky pokroku vědy a erudici lékařů dnes můžeme transplantovat orgány mezi různými krevními skupinami, provádíme párové výměny pomocí počítačových algoritmů, hledáme páry do řetězových či kruhových transplantací. IKEM rozvinul systematický program, na kterém se podílí multidisciplinární tým desítek zdravotníků – lékařů, sester, koordinátorů, řidičů sanitek či pilotů vrtulníků. Jen díky nim se počáteční jednotky či desítky výkonů za rok mohly vyšplhat až k číslům přesahujícím 250 výkonů ročně.

O ekonomickém přínosu transplantací není pochyb. Při porovnání nákladů před a po transplantaci ledvin se roční úspory počítají v desítkách milionů. To, co nelze vyjádřit penězi, je obrovský přínos pro nemocné. S transplantovanou ledvinou se pacienti dožívají vyššího věku, nemusejí trávit desítky hodin týdně na dialýze, mohou se vrátit do běžného života. Za každou jednotlivou transplantací je nutné hledat jeden konkrétní život, lepší život. Sportovce, kteří se dále věnují svým disciplínám, lékaře, kteří dál mohou léčit pacienty, učitele, kteří dál vzdělávají děti, práv-

níky, kteří mohou dál hájit klienty, ale i jiné lidi: babičky, dědečky a otce či matky, kterým se mohli narodit zdraví potomci. A o to jde v medicíně především.

Vážení čtenáři, dostává se Vám do ruky publikace, která popisuje fakta i vzpomínky rozličných členů transplantačních týmů a pacientů. Jedná se o unikátní soubor jednotlivých článků, které dohromady dávají pestrou skládku historie rozvoje transplantace ledvin. Během padesáti let padly mnohé limity. Multidisciplinární týmy ale v budoucnu jistě pokoří další.

„Půjdeš-li cestou moudrosti, Tvé kroky neuvíznou, neklopýtneš”.
(Př. 4,12)

MUDr. Aleš Herman, Ph.D.
ředitel Institutu klinické a experimentální medicíny

Prolog

Téměř přesně před 50 lety, 21. 3. 1966, byla v Krči poprvé provedena úspěšná transplantace ledviny a byl tím položen základ dlouhodobého úspěšného programu, který nemá v našem regionu obdoby. Za 50 let podstoupilo transplantaci ledviny 5 050 nemocných a bylo provedeno 5 714 těchto transplantací. Za toto dlouhé období se uvedená metoda léčby nezvratného selhání ledvin stala rutinním výkonem. V době pionýrských začátků byly každý operační výkon a každá komplikace unikátní, naši předchůdci měli přirozeně nedostatečné znalosti o imunitní odpovědi proti allogennímu orgánu a možnosti imunoprese byly velmi omezené. Hluboce smekáme před odvahou a úsilím, se kterými se naši předchůdci rozhodli zahájit nový program, jehož cílem bylo v pravém slova smyslu zachránit lidské životy, protože dialyzační kapacita byla v té době zcela nedostatečná. Dnes je tomu zcela jinak, avšak i nyní transplantace ledviny představuje pro nemocné nejenom šanci na téměř plnohodnotný život, ale také možnost dvojnásobné doby dožití oproti dialyzačním metodám, které jsou sice nemocnými mnohem lépe tolerovány než před 50 lety, ale přesto je stále odsuzují k položivotu vzhledem k závislosti na přístroji i ošetřujícím personálu.

Pro současnou generaci transplantologů doslova platí úsloví, že „stojí na ramenou obrů“. Kde se vzaly všechny naše současné znalosti o transplantační léčbě? Proč máme minimální výskyt primární afunkce štěpu, kde se vzaly profylaktické protokoly, proč tak zvládneme léčbu rejekcí, proč nemocní neumírají v tak děsivém počtu na infekční komplikace jako v dřevních dobách programu? Je velkým omylem domnívat se, že se tak stalo jenom poctivým čtením knih, článků, navštěvováním kongresů a nyní zásluhou všudypřítomného internetu. Skutečné základy byly položeny našimi předchůdci, kteří v nekonečných službách (pro dnešní generaci lékařů chráněnou legislativou EU zcela nepředstavitelných) řešili všechny možné i nemožné komplikace transplantační léčby a příliš často ve svém úsilí selhávali jednoduše proto, že neměli k dispozici dnešní techniku, laboratoře a medikamenty. Každý z nich svým

dílem předal své těžce nabyté klinické zkušenosti a znalosti mladším kolegům a ti zase dalším v řadě.

Výročí 50 let programu transplantací ledvin v IKEM jistě stojí za bilančování, ale také za pokus vzpomenout na jména a osudy lékařů, kteří položili základy transplantační medicíny v Československu. A kdy jindy na ně vzpomenout, když ne právě teď? A proč je nepožádat, aby se sami rozpomněli na své zkušenosti s transplantacemi? Proto vznikla tato knížka, která není žádnou historickou publikací, ale kaleidoskopem vzpomínek jednotlivých protagonistů transplantační historie v IKEM. Historie, která se týká celých týmů nefrologů, chirurgů, koordinátorů, patologů, imunologů, dalších lékařů, sester a samozřejmě také pacientů. Tak jak je kaleidoskop pestrobarevný, jsou i vzpomínky někdy černobílé, mlhavé, časem zbavené emocí, a jindy barevné, plné přetrvávajícího napětí z vítězství a proher. Některé střípky jsou jenom malé a jiné zase velké, a proto se nemuselo při vzpomínání dostat na všechny, kteří by si vzpomnutí jistě zasloužili. Ale tak to bývá, padesát let je zkrátka docela dlouhá doba. Věříme, že zaznamenané poselství časem objeví naši následovníci, kteří k němu přidají další část.

Touto knížkou chceme vyjádřit upřímné poděkování všem, kteří se podíleli a podílejí na péči o nemocné po transplantaci ledviny, ale také všem pacientům, bez kterých by naše současné znalosti nebyly takové, jaké jsou.

*prof. MUDr. Ondřej Viklický, CSc.
přednosta Kliniky nefrologie IKEM*